

Ju 2018/03485/L4

Till:
Justitiedepartementet
103 33 Stockholm
Ju.L4@regeringskansliet.se

Svenska Röda Korsets yttrande över betänkandet "En effektivare kommunal räddningstjänst", SOU 2018:54

Sammanfattning av Svenska Röda Korsets synpunkter

Svenska Röda Korset lämnar främst synpunkter kopplat till de delar av förslaget som berör samverkan med frivilligorganisationer och vissa aspekter av den kommunala räddningstjänstens roll inför och under höjd beredskap. Svenska Röda Korset lämnar därmed inte synpunkter på utredningens övriga förslag.

- Svenska Röda Korset ser positivt på att utredningen lyfter fram frivilligorganisationer som ett viktigt stöd i hanteringen av allvarliga händelser.
- Svenska Röda Korset saknar dock en redogörelse för hur samverkan med frivilligorganisationer bör säkerställas, och vilket ansvar räddningstjänsten har i att möjliggöra för frivilligorganisationer att kunna bidra till samhällets hantering av allvarliga händelser.
- Svenska Röda Korset saknar vidare en redogörelse för hur strukturer för ledning och samordning av spontanfrivilliga bör säkerställas inför och under allvarliga händelser.
- Svenska Röda Korset framhåller att såväl räddningstjänsten som Svenska Röda Korset har viktiga roller inom befolkningsskyddet i händelse av krig. Utifrån detta saknar Svenska Röda Korset en koppling till den återupptagna totalförsvarsplaneringen och anser att betänkandet borde ha innehållit resonemang kring planeringen av befolkningsskyddet och av räddningstjänst vid höjd beredskap.

Bakgrund och sammanfattning av utredningens förslag och resonemang

Regeringen beslutade den 16 februari 2017 (dir. 2017:15) att tillkalla en särskild utredare med uppdrag bl.a. att ur ett brett effektivitetsperspektiv se över kommunernas brandförebyggande verksamhet och räddningstjänst. Utredaren uppdrogs att analysera och föreslå hur dessa verksamheter ska kunna bedrivas på ett mer likvärdigt, effektivt och säkert sätt. Utredaren uppdrogs vidare att undersöka och utarbeta förslag till hur kommunernas samverkan på räddningstjänstområdet kan förstärkas, utvecklas och bli mer enhetlig, såväl inbördes som med samhällets övriga hjälporgan, dvs. polisen, ambulanssjukvården och den statliga räddningstjänsten samt andra relevanta aktörer på området, t.ex. organiserade frivilliga. Dessutom uppdrogs utredaren analysera och föreslå hur statens stöd till och tillsyn över kommunernas brandförebyggande verksamhet och räddningstjänst kan förstärkas, utvecklas och förtydligas.

Utredningen föreslår i det aktuella delbetänkandet ett antal åtgärder för en effektivare kommunal räddningstjänst i syfte att skapa bättre förutsättningar att förebygga olyckor och minska skador till följd av olyckor.

Utredningen föreslår att de kommunala handlingsprogrammen¹ för området skydd mot olyckor bör nationellt likriktas, genom att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) bemyndigas utfärda föreskrifter om struktur och innehåll. Vidare föreslås att ett nationellt mål för den förebyggande verksamheten införs.²

Dessutom föreslås att kommunen i handlingsprogrammet mer tydligt ska ange vilken förmåga kommunen, själv eller i samverkan med andra, har för att möta de risker för

¹ I lag (2003:778) om skydd mot olyckor anges övergripande nationella mål och grundläggande verksamhetsmål som kommunerna ska komplettera med egna verksamhetsmål i handlingsprogram (3 kap. 3 och 8 §§).

² Med föreslagen formulering: "Förebyggande verksamhet som staten och kommunerna ansvarar för enligt denna lag ska planeras och organiseras så att den effektivt bidrar till att förhindra eller begränsa skador till följd av bränder och andra olyckor. Särskild vikt ska läggas vid att förhindra människors död och andra allvarliga skador."

En effektivare kommunal räddningstjänst, SOU 2018:54, s. 120

olyckor som finns i kommunen. Utredningen föreslår ytterligare att kommunerna får en utökad skyldighet att samverka med varandra för att effektivare kunna genomföra omfattande räddningsinsatser, till exempel vid större skogsbränder. Utredningen föreslår också att kommunerna ska ha tillgång till en ständigt bemannad funktion för effektivare övergripande räddningsledning i hela landet. Den ständigt bemannade funktionen ska vara placerad på kommunal nivå och varje kommun ska själv eller tillsammans med andra kommuner ha tillgång till funktionen.

Utredningen föreslår vidare att MSB ska ges en förtydligad uppgift när det gäller att kunna tillhandahålla nationella stödresurser, till exempel stabs- och ledningsstöd eller utrustning för skogsbrandbekämpning vid pågående omfattande räddningsinsatser.

Vidare föreslås att MSB i fortsättningen ska ta över tillsynsansvaret över den kommunala räddningstjänsten från länsstyrelserna, och även kunna ta över ansvaret för kommunernas räddningstjänstverksamhet vid mycket omfattande räddningsinsatser.

I syfte att stärka lärande av olyckshändelser och räddningsinsatser samt lägga en grund för systematisk förbättring av den förebyggande verksamheten och räddningstjänstverksamheten föreslås MSB även ges i uppdrag att sammanställa resultatet av undersökningar av olyckor och räddningsinsatser, där kommunerna föreslås vara skyldiga att skicka in redogörelser för undersökningarna till myndigheten.

Utredningen innehåller även ett antal förslag rörande utbildning, personalförsörjning, anställningsförhållanden och jämställdhet och mångfald inom kommunal räddningstjänst. Bland annat anser utredningen att kommunerna bör ta ett större ansvar för att kommunalanställda i större utsträckning ska kunna vara deltidbrandmän. Det föreslås också att deltidbrandmän ska undantas från reglerna om A-kasseersättning i fråga om avräkningskrav mot erhållen lön.

Vidare ges även förslag kring utredning av arbetsmiljökrav vid rök- och kemdykning; reglering av frågor avseende kommunernas ledningssystem samt märkning av personalens arbetskläder, fordon och annan utrustning; samt reglering av räddningschefens och räddningsledarens uppgifter och befogenheter i syfte att förtydliga dessa vid kommunala räddningsinsatser.

Svenska Röda Korsets utgångspunkter i dessa frågor

Svenska Röda Korset är en neutral och självständig, opartisk humanitär organisation vars uppdrag är att förhindra och lindra mänskligt lidande, skydda liv och hälsa och att säkerställa respekt för varje människas värde, särskilt under väpnade konflikter, kriser och andra nödsituationer. Som nationell rödakorsförening i Sverige har Svenska Röda Korset en stödjande roll till de offentliga myndigheterna, en roll som är fastslagen såväl i internationell rätt som i svensk författning. Denna stödjande roll innebär att Röda Korset genom författning eller efter överenskommelse med regeringen eller en myndighet kan få i uppdrag att utföra uppgifter där ansvaret ytterst vilar på det offentliga. Exempel på sådana uppdrag är vår roll inom totalförsvaret och ansvaret för Nationella upplysningsbyrån.

Basen i Svenska Röda Korsets arbete i Sverige är de drygt 30 000 frivilliga engagerade i fler än 800 lokala rödakorsföreningar (rödakorskretsar) som arbetar för att möta humanitära behov, minska effekterna av kriser och stärka människors och samhällets motståndskraft. Röda Korset utgör en betydelsefull plattform för enskildas engagemang för humanitära värderingar och är en viktig mänsklig kraft i samhället särskilt när det utsätts för påfrestningar.

Svenska Röda Korset är även en av arton frivilliga försvarsorganisationer, med uppdrag att bistå totalförsvarets sjukvård och bidra till civilbefolkningens skydd i krig.

Svenska Röda Korset har lång erfarenhet av att agera i kris, såväl internationellt som i Sverige. De senaste åren har Svenska Röda Korset bland annat bistått vid branden i Västmanland, under flyktinganvändandet 2015 och vid attentatet på Drottninggatan

i april 2017. Svenska Röda Korset bedriver även verksamhet inom organiserad olycksfallsberedskap och har god erfarenhet av att bistå med krisstöd och första hjälpen vid olyckor, manifestationer, demonstrationer och vid situationer med risk för social oro.

I detta sammanhang bör särskilt nämnas det arbete som Svenska Röda Korset bedrev under sommaren 2018 för att stödja i bekämpningen av de skogsbränder som härjade på flera platser runtom i landet. Svenska Röda Korsets insats innefattade dels att bistå räddningstjänst och andra aktörer med humanitärt stöd – ett arbete som över 600 rödakorsfrivilliga över hela landet deltog i. Dels bistod Svenska Röda Korset genom att på uppdrag av MSB samordna spontanfrivilliga och övriga frivilligorganisationer (där sådan samordning ej fanns) och att kanalisera erbjudanden om personellt och materiellt stöd.

Totalt anmälde 6 120 personer sitt intresse att delta i insatserna vid skogsbränderna, och av dessa förmedlade Svenska Röda Korset 888 namn på personer till räddningstjänster och andra organisationer, utifrån de behov som anmälades av aktörerna. Utöver detta säkerställde SRK genom sina företagskontakter att varor för ett värde av SEK 2 000 000 distribuerades till räddningspersonal och frivilliga.

Svenska Röda Korsets synpunkter

Mot bakgrund av ovan nämnda utgångspunkter lämnar Svenska Röda Korset främst synpunkter kopplat till de delar av förslaget som berör samverkan med frivilligorganisationer och vissa aspekter av den kommunala räddningstjänstens roll inför och under höjd beredskap.

Svenska Röda Korset efterfrågar ökad tydlighet kring samverkan mellan räddningstjänst och frivilligorganisationer

- Svenska Röda Korset ser positivt på att utredningen lyfter fram frivilligorganisationer som ett viktigt stöd i hanteringen av allvarliga händelser.

- Svenska Röda Korset saknar dock en redogörelse för *hur* samverkan med frivilligorganisationer bör säkerställas, och vilket ansvar räddningstjänsten har i att möjliggöra för frivilligorganisationer att kunna bidra till samhällets hantering av allvarliga händelser.

Som utredningen noterar kan kommunerna inte ensamma ha tillräckliga resurser för att genomföra insatser vid alla typer av olyckor, och Svenska Röda Korset ser positivt på att utredningen lyfter fram frivilligorganisationer som ett viktigt stöd.

Svenska Röda Korset vill framhålla vikten av dialog och samverkan med det civila samhället och andra aktörer som uppbär ansvar och roller inom områden som ligger inom det offentliga – och att denna samverkan bör förberedas redan innan en allvarlig händelse. Svenska Röda Korset saknar därför en redogörelse för *hur* samverkan med frivilligorganisationer bör säkerställas, och vilket ansvar räddningstjänsten har i att möjliggöra för frivilligorganisationer att bidra till samhällets hantering av allvarliga händelser.

Svenska Röda Korset efterfrågar i detta sammanhang en tydligare koppling till utredningens förslag kring rikriktning av de kommunala handlingsprogrammen, där vikten av just denna typ av samverkan skulle kunna fastslås.

Svenska Röda Korset framhåller vikten av att etablera strukturer för organisering av så kallade spontanfrivilliga

- Svenska Röda Korset saknar en redogörelse för hur strukturer för ledning och samordning av spontanfrivilliga bör säkerställas inför och under allvarliga händelser.

Att allvarliga händelser ofta resulterar i att människor anmäler sig för att spontant hjälpa till, ”enskilt eller i tillfälligt sammansatta grupper”, nämns på flera ställen av utredningen.³

³ Såsom ibid, s. 130

Dock kommenterar utredningen inte behovet av organisering av sådana spontanfrivilliga – något som Svenska Röda Korset vill lyfta som en central aspekt i att säkerställa att det finns förmåga såväl hos den enskilde som hos samhället i stort att kunna agera och bidra vid behov.

Här vill Svenska Röda Korset framhålla vikten av organisering av spontanfrivilliga vid en räddningsinsats, för att säkerställa kvalitetssäkring, ledning och samordning av spontana frivilliga resurser vid allvarliga händelser. Detta är ett område där Svenska Röda Korset har särskilt kompetens och särskilda erfarenheter, utifrån att vid flera större händelser ha arbetat för att allmänhetens engagemang kanaliseras, organiseras och samordnas (senast, såsom nämns ovan, vid skogsbränderna under sommaren 2018).

Svenska Röda Korset saknar resonemang i betänkandet kring räddningstjänst under höjd beredskap

- Svenska Röda Korset framhåller att såväl räddningstjänsten som Svenska Röda Korset har viktiga roller inom befolkningsskyddet i händelse av krig. Utifrån detta saknar Svenska Röda Korset en koppling till den återupptagna totalförsvarsplaneringen och anser att betänkandet borde ha innehållit resonemang kring planeringen av befolkningsskyddet och av räddningstjänst vid höjd beredskap.

Som konstateras i betänkandet⁴ har den kommunala räddningstjänsten viktiga uppgifter under höjd beredskap – dock noteras att förhållandena under höjd beredskap är föremål för övervägande och utredning i annan ordning och att de därför inte ingår i räddningstjänstutredningens uppdrag.

Detta resonemang, att dessa aspekter inte skulle ingå i utredningens uppdrag, framgår dock inte av regeringens direktiv och Svenska Röda Korset hade gärna sett att utredningen tagit tillfället att redogöra för och resonera om den kommunala

⁴ Ibid, avsnitt 2.2.2

räddningstjänstens roll inom befolkningsskyddet, utifrån behovet av att tydliggöra och stärka verksamheten inom detta område.

Räddningstjänstens roll i skyddet av civilbefolkningen och civil egendom från verkningar av krig tydliggörs i kapitel 8, 2§ i Lag (2003:778) om skydd mot olyckor. Som fastslås i Förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet har även Svenska Röda Korset en särskild roll i verksamheten för civilbefolkningens skydd i krig, varför Svenska Röda Korset anser att det är av särskild relevans att tydliggöra hur samverkan inom detta område ska ske.

Svenska Röda Korset beklagar därför att utredningen inte tar hänsyn den till återupptagna totalförsvarsplanering och att det i betänkandet saknas resonemang kring planeringen av befolkningsskyddet och av räddningstjänst vid höjd beredskap.

Betänkandet innehåller tydliga resonemang och förslag kring hur den kommunala räddningstjänsten kan utvecklas och stärkas. Som har tydliggjorts de senaste åren är samhället beroende av att såväl offentliga som andra aktörer bidrar till svensk krishanteringsförmåga – och centralt i detta är ett aktivt deltagande från civilsamhället. För att frivilligorganisationer ska kunna bidra med ett lokalt förankrat stöd till samhället krävs dock stärkta strukturer för samverkan mellan offentliga aktörer och frivilligorganisationer och tydliggöranden av organisering och ledning av spontanfrivilliga, på flera politiska och administrativa plan i samhället. Detta är områden inom vilka Svenska Röda Korset ser fram emot att bidra med sina kompetenser och erfarenheter.

SVENSKA RÖDA KORSET

Martin Ärnlov
Generalsekreterare